

TANTÁRGY	SZINT	TÍPUS
Irodalom	Emelt szint	Szövegértési és műveltségi teszt
TÉMAKÖR	Életművek, látásmódok	
TANANYAG CÍME	József Attila, Illyés Gyula	

Szövegértési és nyelvi-irodalmi feladatsor

Olvasd el a következő szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

Vasy Géza: Illyés Gyula és az ő „megbocsáthatatlan bűnei”

„Eddig azt hittem, Babitsot érte a legtöbb mocsok ebben az országban. Úgy van. De már versenytársa vagyok, s elszorul szívem az undortól, hogy elébe fogok vágni. Mert én nem bírom.”

Naplójegyzetek, 1960. január 4.

Minden támadás, vád, mocsok része a fogadtatástörténetnek. A múlt időnek azonban rendszerint jótékony, békítő, feledtető hatása szokott lenni. A kevésbé jelentős alkotók művei félhomályba kerülnek, s ezzel együtt vélt vagy valós vétkeik is jelentéktelenné válnak, megbocsátásra érdemesebbnek mutatkoznak. Kiemelkedő rangú szerzők esetében bonyolultabb jelenkoruk és az utókor ítélkezése is. Az ifjú József Attila Babits elleni példátlan fellépését évekkel később maga is megbánta, idővel Babits is megbocsátotta, az utókor mégis megértőbben tárgyalta József Attila kritikáját és versét, mint Babits reflektálását. Talán csak manapság jött el az idő a szenvedélymentes elemzésre. A feledhető költői teljesítményt nyújtó Pákozdy Ferenc azáltal vált „halhatatlanná”, hogy az illegális kommunista párt utasítására – és akkori meggyőződését követve – ledorongoló kritikát írt a *Külvárosi éj* című kötetéről. Tettét később ő is megbánta, de az irodalomtörténet-írás is megértőnek mutatkozott, hiszen „parancsra cselekedett”, s ez inkább az illegális pártot jellemzi, mint őt magát. Illyés Gyulának azonban sokan ma is kevésbé hajlandók megbocsátani kritikáját ugyanerről a kötetről a Nyugatban, s még kevésbé Németh László korábbi írását, pedig ezek egyáltalán nem kirívó tettei a korabeli fogadtatásnak. József Attila és Illyés Gyula kapcsolata pedig egyelőre lezárhatatlan és feloldhatatlan kérdéskörnek mutatkozik. Nem annyira az irodalomtörténet-írás, az életrajzi kutatás a

ludas ebben, hanem – a tudománnyal szinte semmit sem törődve – a szájhagyomány makacs továbbélése a közvéleményben, amelyet a közírás különböző formái, a média, olykor még szépirodalmi jellegű művek is lelkesen terjesztenek.

Igaznak fogadva el Illyés Gyulának a mottóban idézett s többször is megfogalmazott naplójegyzetét, s figyelembe véve az életmű jelentőségét és terjedelmét, a fogadtatástörténet monografikus téma, s azon belül is több fejezetnek kellene tárgyalnia a bírálatot messze túllépő támadásokat. Ha ez utóbbiakat próbáljuk csoportosítani, akkor három nagy vonulat bontakozik ki, s mindegyik élőnek bizonyul ma is. Elsőként említendő, mert a legismertebb, a József Attila–Illyés Gyula kapcsolat története és jellege. A második a népi–urbánus, a harmadik pedig a népi–bolsevik ellentét. Ha a szembenállások erőteljesebbé válásának időpontját keressük, akkor nagy biztonsággal az 1933–34-es éveket jelölhetjük meg azzal a pontosítással, hogy a népi–bolsevik ellentét gyökerei Párizsig nyúlnak vissza, a radikális kiéleződés viszont csak 1945 után következett be.

(...)

Ha az Illyés Gyulát ért vádak, a „bűnöket” csoportosítani kívánjuk, legcélszerűbb – a biblikusságra rájátszva – hét főbűnről beszélni, amelyek tovább bonthatók lennének, s népmesei fordulattal akár 77 bűnt is említhetnénk. Első pillanatra talán meglepő, de e hét főbűn mindegyike értelmezhető a József Attila–Illyés Gyula kapcsolatban, s a továbbiakban ez marad a középpontban.

1. Kapcsolat Babits Mihállyal
2. A moszkvai út
3. Flóra elhódítása
4. Mindvégig sikeres életpálya
5. Illyés nem zseni, ellentétben József Attilával
6. Ideológiai bűnei vannak
7. Alkalmazkodó természet, kétkulacos

Megfigyelhető, hogy az első négy szempont inkább az életrajz eseménytörténetére figyel, a további három viszont a személyiségre és a műre, ám ez korántsem jelent kizárólagosságot egyik esetben sem.

Előítélet-mentesen gondolkozva az életrajzi eseménytörténetről az első négy pontban aligha találhatunk érdemben elítélni valót. Vitathatóvá egy kiélező József Attila–Illyés Gyula szembeállításban válhatnak ezek a történések egy olyasfajta értelmezésben, amely az ötödik pontból indul ki, vagyis abból, hogy József Attila zseni volt, Illyés pedig nem, tehát a sikeresség általában és elemeiben is a zsenit illette volna meg. Tudható az is, hogy maga József Attila hajlamos volt egy ilyenfajta értelmezésre, kettejük lírájának ilyenfajta szembeállítására, s ezt az 1934-es moszkvai út ügye erősítette fel, a Baumgarten-díj ismételt elmaradása véglegesítette. Két alkotót nem célszerű – őket

sem – méricskélve szembeállítani egymással. Egyikük lírikus, másikuk sok műfajú alkotó, egyikük rövid és tragikus életű, másikuk megérhette nyolcvanadik születésnapját, s munkásságának életében is nagy hatása lehetett. Különböznek egymástól, mint Petőfi és Arany, akikkel össze is vetették játékosan magukat, vagy mint Schiller és Goethe. Zseni is sokféle van.

Azt magának József Attilának is tudnia kellett, hogy Babitscsal kapcsolatban az elemi normákat ő rúgta fel, s 1934-ben ezt már belátta, és meg is bánta tetteit, de azt is tudhatta, hogy a moszkvai útra pártkapcsolatának megszakadása miatt semmi esélye sem lehetett. 1937-ben viszont már nem volt képes a Flóra-kapcsolatot racionálisan megítélni. Ez ügyben Illyés „bűne” csak 1938-ban vált egyértelművé azzal, hogy szeptemberben feleségül vette Flórát. Ugyancsak 1934-től nyilvánvaló, hogy a két költő között lényeges ideológiai, világszemléleti különbségek vannak. Ezeket általában a népi-urbánus szembenállással szokás magyarázni. Különös azonban, hogy még az a József Attila sem függesztette fel vagy csökkentette a vitát a lehetséges antifasiszta szövetségeseikkel, s köztük jelesen Illyés Gyulával, aki talán elsőként írt érdemlegesen nálunk a népfrontgondolatról. Összefügg ezzel a hetedik főbűn is. Önmagához képest okkal tarthatta József Attila Illyést alkalmazkodó természetnek (s ez nem bűn eleve, hiszen elsősorban a társadalmi együttélés normáinak megtartását jelenti), de a szolgaság vádja, az 1937-es, félreértésekkel zsúfolt álvita már nem tekinthető normálisnak. József Attila baráti köre s ennél tágabb irodalmártábor is tudott arról, hogy 1934 nyarától József Attila engesztelhetetlenül Illyés-ellenes, de ennek korántsem tulajdonítottak akkora jelentőséget, mint amekkorának ez a költő halála után mutatkozott. Ha József Attilának nem olyan tragikus az életútja, Illyésről való véleménye sem bizonyul annyira jelentékenynek. Tárgyilagosan persze tudnunk kell, hogy ez a vélemény – vagy inkább vízió – az egyre kudarcosabb és egyre betegebb ember önmentő magyarázata, ami átmenetileg, tehát tünetileg adhatott talán megnyugvást is, de magát a bajt nem tudta gyógyítani. Viszont meggyanúsított egy másik embert, akivel csak 1937. november 3-án békült ki a Siesta szanatóriumban. Jelképpé, követendő példává azonban nem ez vált, hanem a szárszói sínek végzete.

Forrás: <http://www.kortaronline.hu/regiweb/0708/vasy.htm>

Feladatok

1) Mire utal a cím „megbocsáthatatlan” szava? A szöveg ismeretébe értelmezd a kifejezést! (Legalább 2 magyarázatot adj rá!)

---

2) Vizsgáljuk meg a címben szereplő „megbocsáthatatlan” szót!

a) Milyen toldalékokat találsz a „megbocsáthatatlan” szóban?

---

b) Hogyan változtatják meg a szó jelentését az igekötő és a toldalékok?

---

3) Értelmezd a következő szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

Egy alkotás alakulástörténetének a létrejöttéhez vezető utat tekintjük: azaz a szerző élményanyagát, valamint a mű hazai és világirodalmi környezetét, előzményeit. A fogadtatástörténet a mű születését követi: arra utal, ahogy a közönség reagált a műre, a szerzőre. Rendszerint a szerző jelenkorára utal. A hatástörténet az irodalmi kontextusba ágyazódó alkotás utóéletére, azaz jövőjére utal.

Miért fogadtatástörténetről és nem hatástörténetről ír a szöveg első sora?

---

4) Olvasd el a következő részletet és válaszolj a kérdésekre!

„A kevésbé jelentős alkotók művei félhomályba kerülnek, s ezzel együtt vélt vagy valós vétkeik is jelentéktelenné válnak, megbocsátásra érdekesebbnek mutatkoznak. Kiemelkedő rangú szerzők esetében bonyolultabb jelenkoruk és az utókor ítélkezése is.”

- a) Milyen példákat hoz fel egyik és másik oldalon a szerző? (Az 1. bekezdés alapján valamennyi itt említett szerzőt sorold be egyik vagy másik csoportba!)

Jelentéktelen szerzők: _____

_____

Jelentős alkotók: _____

_____

- b) A szöveg alapján hogyan/miért érdemelte ki a megbocsátást Pákozdy?

_____

_____

- c) Kik váltak még „halhatatlanná” azáltal, hogy egy jelentős alkotót kritizáltak, „dorongoltak” le? Hozz rá egy példát!

_____

_____

5) Ki kiről alkotott véleményt az irodalomban?

A jelentős alkotók – ahogy József Attila és Illyés, vagy József Attila és Babits – is nem egyszer méltó módon vagy méltatlanul – kritizálták egymás alkotásait, életművét és mentalitását. Egészítsd ki a táblázat hiányzó celláit!

MI A CÍME?	KI ÍRTA?	KIRÓL?	MIKOR?
Mondolat	ortológusok		1813
	Szemere Pál Kölcsey Ferenc	Kazinczy, ortológusok	1815
Az írástudatlanok árulása		Ady Endre	1929
	Ady Endre	Petőfi Sándor	1910
Az istenek halnak, az ember él	József Attila		1930
Berzsenyi Dániel versei		Berzsenyi Dániel	1817

6) Mi utal arra, hogy a téma (Illyés és József Attila kapcsolata) szerteágazó és egyelőre lezáratlan? (Idézz a szövegből!)

---

7) A szöveg alapján magyarázd meg, hogy mit jelent a vastaggal kiemelt kifejezés a szövegkörnyezetben és azon kívül!

„Tárgyilagosan persze tudnunk kell, hogy ez a vélemény – vagy inkább vízió – az egyre...”

---

8) Miért használhat bibliai és népmesei párhuzamot a szerző a bűnökkel kapcsolatban?

---

9) Az olvasottak alapján kiderül, hogy a cikk szerzője „érdemesnek tartja” Illyés Gyulát a megbocsátásra. Miből derül ez ki? Legalább 3 gondolatot idézz a szövegből!

1)

---

2)

---

3)

---

10) A szöveg alapján milyen stációkon keresztül vált József Attila végleg Illyés-ellenessé?

1)

---

2)

---

3)

---

4)

Megoldás

1) Mire utal a cím „megbocsáthatatlan” szava? A szöveg ismeretébe értelmezd a kifejezést! (Legalább 2 magyarázatot adj rá!)

Arra, hogy Illyés „bűneit” nem lehet megbocsátani: (1) nincs rá lehetőség (mert annyira nagyok), illetve (2) nem kap rá lehetőséget (a közvéleményt nem érdekli az igazság).

2) Vizsgáljuk meg a címben szereplő „megbocsáthatatlan” szót!

a) Milyen toldalékokat találsz a „megbocsáthatatlan” szóban?

MEG (igekötő) BOCSÁT (szótő) HAT (ható igeképző) ATLAN (melléknévképző)

b) Hogyan változtatják meg a szó jelentését az igekötő és a toldalékok?

- A „meg” igekötő lezárttá, befejezetté, megtörténtté „teszi” a *bocsát* igét.
- A -hat/-het képző a lehetőség, a potenciális cselekvés kifejezésére szolgál.
- Az -atlan/-etlen képző pedig valaminek a hiányára utal.

3) Értelmezd a következő szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

Miért fogadtatástörténetről és nem hatástörténetről ír a szöveg első sora?

A fogadtatástörténet a szerző és alkotás saját korában zajló (jelenkorú) fogadtatására utal. Illyés Gyulát nem az utókor, a saját kora „feketítette” be.

4) Olvasd el a következő részletet, és válaszolj a kérdésekre!

a) Milyen példákat hoz fel egyik és másik oldalon a szerző? (Az 1. bekezdés alapján valamennyi itt említett szerzőt sorold be egyik vagy másik csoportba!)

- Jelentéktelen szerzők: Pákozdy Ferenc.
- Jelentős alkotók: József Attila, Babits Mihály, Németh László, Illyés Gyula.

b) A szöveg alapján hogyan/miért érdemelte ki a megbocsátást Pákozdy?

- Jelentéktelen szerző.
- Az illegális kommunista párt utasítására, „parancsra cselekedett”.

- **Megbánta „bűnét”.**

c) **Kik váltak még „halhatatlanná” azáltal, hogy egy jelentős alkotót kritizáltak, „dorongoltak” le? Hozz rá egy példát!**

Pl. Csizmadia Sándor a Népszava hasábjain tiltakozott Ady Endre verseinek a lapban való közlése ellen, „tébolydaköltészetnek” és „polgári nyafogásnak” nevezve őket.

5) Ki kiről alkotott véleményt az irodalomban?

MI A CÍME?	KI ÍRTA?	KIRŐL?	MİKOR?
Mondolat	ortológusok	Kazinczy Ferenc	1813
Felelet a Mondolatra	Szemere Pál Kölcsey Ferenc	Kazinczy, ortológusok	1815
Az írástudatlanok árulása	Kosztolányi Dezső	Ady Endre	1929
Petőfi nem alkuszik	Ady Endre	Petőfi Sándor	1910
Az istenek halnak, az ember él	József Attila	Babits Mihály	1930
Berzsenyi Dániel versei	Kölcsey Ferenc	Berzsenyi Dániel	1817

6) Mi utal arra, hogy a téma (Illyés és József Attila kapcsolata) szerteágazó és egyelőre lezáratlan? (Idézz a szövegből!)

- **József Attila és Illyés Gyula kapcsolata pedig egyelőre *lezárhatatlan és feloldhatatlan* kérdéskörnek mutatkozik.**
- **„Nem annyira az irodalomtörténet-írás, az életrajzi kutatás a ludas ebben, hanem – a tudománnyal szinte semmit sem törődve – a szájhagyomány *makacs* továbbélése a közvéleményben, amelyet a közírás különböző formái, a média, olykor még szépirodalmi jellegű művek is lelkesen terjesztenek.”**
- **„(...) a fogadtatástörténet monografikus téma, s azon belül is több fejezetnek kellene tárgyalnia a bírálatot *messze túllépő* támadásokat.”**

- „Ha az Illyés Gyulát ért vádakat, a „bűnöket” csoportosítani kívánjuk, legcélszerűbb – a biblikusságra rájátszva – hét főbűnről beszélni, amelyek tovább bonthatók lennének, s népmesei fordulattal akár 77 bűnt is említhetnénk.”

7) A szöveg alapján magyarázd meg, hogy mit jelent a vastaggal kiemelt kifejezés a szöveggörnyezetben, és azon kívül!

„Tárgyilagosan persze tudnunk kell, hogy ez a vélemény – **vagy inkább vízió** – az egyre...”

A vízió látomást jelent: a betegsége miatt a kapcsolatot a valósággal egyre inkább elvesztő és folyamatos önigazolásba menekülő költő véleményét inkább vízióknak nevezhetjük, amit valóságként „vetített ki”.

8) Miért használhat bibliai és népmesei párhuzamot a szerző a bűnökkel kapcsolatban?

A bibliai párhuzam a „hét főbűn” egyrészt a számbeli és fogalmi egybeesésre utal, másrészt érezteti, hogy vannak, akiknek a szemében ezek főbenjáró bűnök Illyés megítélésének tekintetében. A 77 népmesei szám pedig egyrészt a probléma bonyolultságát mutatja, másrészt azonban fel is oldja a bűnök terhét – játékoságával.

9) Az olvasottak alapján kiderül, hogy a cikk szerzője „érdemesnek tartja” Illyés Gyulát a megbocsátásra. Miből derül ez ki? Legalább 3 gondolatot idézz a szövegből!

- „Illyés Gyulának azonban sokan ma is kevésbé hajlandók megbocsátani kritikáját ugyanerről a kötetéről a Nyugatban, s még kevésbé Németh László korábbi írását, pedig ezek egyáltalán nem kirívó tételei a korabeli fogadtatásnak.”
- „Ha az Illyés Gyulát ért vádakat, a „bűnöket” csoportosítani kívánjuk...” (Az idézőjel árulkodó!)
- „(...) amelyek tovább bonthatók lennének, s népmesei fordulattal akár 77 bűnt is említhetnénk.” (Játékoság enyhíti a bűnök súlyát.)
- „Előítélet-mentesen gondolkozva az életrajzi eseménytörténetről az első négy pontban aligha találhatunk érdemben elítélni valót.”
- „Összefügg ezzel a hetedik főbűn is. Önmagához képest okkal tarthatta József Attila Illyést alkalmazkodó természetnek (s ez nem bűn eleve, hiszen elsősorban a társadalmi együttélés normáinak megtartását jelenti)...” (A közbevetés felmenti Illyést.)
- 1934 nyaratól József Attila engesztelhetetlenül Illyés-ellenes, de ennek korántsem tulajdonítottak akkora jelentőséget, mint amekkorának ez a költő halála után mutatkozott.
- Ha József Attilának nem olyan tragikus az életútja, Illyésről való véleménye sem bizonyul annyira jelentékenynek.
- Tárgyilagosan persze tudnunk kell, hogy ez a vélemény – vagy inkább vízió – az egyre kudarcosabb és egyre betegebb ember önmentő magyarázata...”

- Viszont meggyanúsított egy másik embert, akivel csak 1937. november 3-án békült ki a Siesta szanatóriumban.

10) A szöveg alapján milyen stációkon keresztül vált József Attila végleg Illyés-ellenessé?

- 1) József Attila zseni volt, Illyés pedig nem, (...). Tudható az is, hogy maga József Attila hajlamos volt egy ilyenfajta értelmezésre, kettejük lírájának ilyenfajta szembeállítására...
- 2) 1934-es moszkvai út ügye. (Megerősítette ellenérzését.)
- 3) Baumgarten-díj ismételt elmaradása. (Véglegesítette ellenszenvét.)
- 4) A szolgaság vádja (az 1937-es, félreértésekkel zsúfolt álvita).